

Spis treści

Podziękowania	13
Wykaz skrótów	16
Wprowadzenie	21

Część I

Stan wojenny i „normalizacja” (1982–1986)

Rozdział 1

Reorganizacja państwowego systemu

sztuki w stanie wojennym	63
„Trzeba ratować”. Kultura wobec reformy gospodarczej	63
W stronę komunizmu narodowego. Polityka kulturalna po wprowadzeniu stanu wojennego	76
Ostatnie kuszenie ZPAP. Reorganizacja związków twórczych	82

Rozdział 2

Próba stabilizacji państwowego systemu sztuki

po stanie wojennym	91
Powstawanie neozwiązków. Nowe struktury, nowe problemy	91
Czyj mecenat? Spór aparatu partyjnego z administracją państwową	96
„Komisja nie przydzieliła”. Rynek plastyczny w dobie reformy gospodarczej	102
„Czuły instrument państwa”? Próba naprawy mecenatu socjalno-bytowego	111
Finansowanie przez fundusze. Iluzoryczna korekta reformy	118
„Panuje stan dezintegracji”. Bilans przekształceń państwowego systemu sztuki	122

Rozdział 3

Handel sztuką w dobie reformy gospodarczej

Handel sztuką w dobie reformy gospodarczej	133
Państwowy handel sztuką po stanie wojennym	133
Prywatne galerie sztuki współczesnej w latach 1982–1986. Skala zjawiska, model funkcjonowania	140
„Z galerii żyło się znakomicie”. Ceny, asortyment i klienci w galeriach prywatnych	147

Rozdział 4	
Podziemie artystyczne. Idee, dyskurs, linie podziału	154
Instytucjonalizacja podziemnej kultury	154
Bojkot, kulturotresura, normalizacja. Przemiany dyskursu podziemia artystycznego na przykładzie „Kultury Niezależnej”	159
„Nawet najzagorzalsi jakąś końcówkę zanurzają”. Plastycy wobec bojkotu	173

Rozdział 5	
Plastyka jako element kultury młodzieżowej	
Pierwsze symptomy odwilży	188
„Być razem”. Władza wobec kultury młodzieżowej, młodzież wobec władzy	188
Sytuacja młodej plastyki po wprowadzeniu stanu wojennego	193
Galerie studenckie, galerie autorskie, galerie państwowe. Młoda sztuka w obiegu oficjalnym po stanie wojennym	196
<i>Ekspresja lat 80-tych</i> jako symptom odwilżowej polityki kulturalnej	205
Młoda plastyka w prasie oficjalnej po stanie wojennym	212

Część II

Czas odwilży, czas kryzysu (1986–1989)

Rozdział 6	
Nowa strategia obozu władzy	235
„Nic nie zapowiadało zmian”. Geneza drugiej odwilży	235
„Pozyskiwać, nie tracić”. Władza, artyści, dialog	237
„Nic o stowarzyszeniach bez stowarzyszeń”? Sytuacja w sektorze plastyki	243
„Teraz robią karierę”. Młoda plastyka jako symptom i funkcja liberalizacji systemu	246

Rozdział 7	
Odwilż instytucjonalna. Kooptacja w praktyce	256
Nowy Arsenał na nową odwilż	256
<i>Świeżo malowane</i> , czyli przeciw „pospolitemu ruszeniu”. Koniec bojkotu CBWA Zachęta	267
Centrum Sztuki Współczesnej. Kooptacja awangardy	274
Młoda sztuka w apogeum drugiej odwilży. Stan posiadania	283

Rozdział 8

„Burzyciele” i „emeryci”

Krytyka artystyczna drugiej odwilży	287
Przeciwko „etatystom” polskiej plastyki. Liberalizacja prasy oficjalnej	287
„Kolega ofiary bił brawo”. Gra o nowy kanon	302
„Obieg” alternatywny	310

Rozdział 9

Państwowy system sztuki w dobie przekształceń gospodarczych schyłkowego PRL

Drugi etap reformy gospodarczej, czyli (powoli) ku rynkowi	315
„Tyle socjalizmu, co na czerwony szyld!” Sektor kultury wobec przemian gospodarczych	317
„Podstawowych asortymentów brak jest od wielu miesięcy”. Rozpad mecenatu w sferze plastyki	323
„Świadczący rzeczy”. Oddolna prywatyzacja państwowego systemu sztuki	327
Reformy i krytyki. Państwowy handel sztuką wobec wolnego rynku	334

Rozdział 10

Prywatny handel sztuką w dobie kapitalizacji komunizmu

Hossy ciąg dalszy	341
Andrzeja Bonarskiego kuszenie klasy średniej	343
Fundacje – pomiędzy rynkiem a państwem. Narodziny trzeciego sektora	355
„Przebić się!” Dyskurs rynkowy w krytyce artystycznej schyłkowego PRL	359
Narodowa Rada Kultury vs <i>homo oeconomicus</i> . Ostatnia próba ratowania socjalizmu	371

Rozdział 11

Podziemna prasa kulturalna wobec odwilży

„Kultura Niezależna”. Na barykadzie do końca i o jeden dzień dłużej	375
„Szkice”. Pomędzy pryncypializmem a realiami epoki	382

Rozdział 12

Co po odwilży? Strategie na czas przełomu	391
„Roszczeniowe, zachowawcze, kombatanckie”.	
Co po neozwiązkach?	393
Fundacja Plastyki Polskiej i Komitet Sztuk Wizualnych.	
O reorganizację państwowego systemu sztuki	397
„Platforma”. Ostatnia szarża neozwiązków	403
„Tak być nie może!” Zinstytucjonalizować Arsenał '88	406
Poza granicami odwilży. Przeciw komunie, przeciw porozumieniu	410

Rozdział 13

Jak wyjść z podziemia?	414
Środowisko byłego ZPAP wobec przemian politycznych	
1988 roku	414
„Wotum nieufności”. Dwa scenariusze dla ZPAP	417
„Podzieleni, na bardzo różne sposoby podzieleni”.	
Artyści (nie) przy Okrągłym Stole	420

Część III

Przełom, czyli kontynuacja

Konstruowanie pamięci, wygasanie odwilży (1989–1993)

Rozdział 14

Ciąg dalszy nastąpił. Likwidacja państwowego systemu sztuki	429
Z podziemia do jaskini. Kultura w nowym systemie	429
„Trzeba podjąć radykalne decyzje”. Departament Plastyki w „okresie przejściowym”	436
„Bezwzględne reguły gry ekonomicznej”. Koniec mecenatu państwa w sferze plastyki	440
„Metody stanu wojennego”. Demontaż mecenatu pogrudniowego	453
BWA wobec reformy samorządowej. Odeprzeć „pokusy likwidatorskie”	457
Jaka galeria narodowa? Spory o CBWA Zachęta	465
Likwidacja Departamentu Plastyki. Koniec transformacji mecenatu państwa w sferze plastyki	474

Rozdział 15	
Rynek sztuki współczesnej wobec rozpadu państwowego systemu sztuki	480
„Sojusznikiem artysty jest rynek”. „Art & Business” jako źródło i przedmiot badań	480
„Wszystko zdarzyć się może”. Rozwój i upadek rynku aukcyjnego doby przełomu	486
„Nie tegośmy oczekiwali”. Galerie prywatne w kapitalizmie	494
Rozdział 16	
Proteuszowe czasy. Sztuka i jej narracje po 1989 roku	505
„Zjawiska o niepewnym jeszcze horoskopie”. Renegocjacje kanonu lat 80.	505
„Piana nowego życia”. Krytyka artystyczna w „okresie przejściowym”	514
Postmodernizm, czyli logika kulturowa wczesnego kapitalizmu	523
Zakończenie	
1982–1993: przedłużona dekada	531
Bibliografia	541
Indeks osób	559
Indeks rzeczowy	575